

UNIVERSITY OF TWENTE.

**Faculty of Behavioral, Management and Social
Sciences**

Zelfschuld onder Slachtoffers van het Bystander Effect:
Één vs. Meerdere Omstanders en Ernstige vs. niet-
Ernstige Situaties Vergeleken.

Tessa Mulder (s1463241)

Universiteit Twente
Faculteit Gedragwetenschappen
Vakgroep Conflict, Risico en Veiligheid

Begeleidercommissie:
1e begeleider: M. van Bommel
2e begeleider: E. Ufkes

Samenvatting

Introductie en theoretisch kader Slachtoffers van een ongeluk kunnen nare gevolgen ervaren, zoals het oplopen van trauma's, angst en lichamelijke klachten. Door het bystander effect kunnen sommige slachtoffers ook last krijgen van zelfschuld, waarbij slachtoffers zich schuldig voelen om de situatie waarin ze beland zijn. In de huidige studie wordt onderzoek gedaan naar zelfschuld onder slachtoffers die te maken hebben met het bystander effect. Hierbij wordt ook gekeken of het geloof in een rechtvaardige wereld, de locus of control van het slachtoffer en de ernst van de situatie van invloed zijn op de zelfschuld.

Methode Er werd gebruik gemaakt van vragenlijsten en een vignet waar de participanten zich in moesten inleven. Er waren vier verschillende versies van het vignet waarbij het aantal omstanders (één vs. meerdere) en de ernst van de situatie (minder ernstig vs. ernstig) werden gemanipuleerd. De zelfschuld tussen de verschillende groepen werd vergeleken wanneer gecontroleerd werd voor het aantal omstanders, het geloof in een rechtvaardige wereld, de locus of control en de ernst van de situatie.

Resultaten Er is gebleken dat zowel het aantal omstanders, het geloof in een rechtvaardige wereld en de locus of control niet van invloed zijn op de zelfschuld van slachtoffers. Wanneer werd gekeken naar de interactie tussen de locus of control en het aantal omstanders en het hoofdeffect van de ernst van de situatie bleek dat deze beide marginaal significant. Het zou kunnen dat deze van invloed zijn op de zelfschuld die slachtoffers ervaren.

Discussie Alleen de ernst van de situatie en de interactie tussen de locus of control van de slachtoffers en het aantal omstanders lijkt van invloed te zijn op de zelfschuld die slachtoffers ervaren. Voor vervolgonderzoek lijkt het goed om de variabele zelfschuld uit te breiden en een grotere groep mensen te onderzoeken.

Abstract

Introduction and theoretical framework Victims of an accident can experience annoying consequences like trauma's, experiencing anxiety and physical complaints. Due to the bystander effect, some victims can experience self-blame, in which victims are feeling guilty about the situation they are in. This current study will research the self blame among victims that get confronted with the bystander effect. Hereby the belief in a just world, the locus of control of the victim and the severity of the situation, will also be taken into account.

Method To investigate the degree of self blame among victims, two questionnaires and a vignette were made. There were four different versions of the vignette in which the amount of bystanders (one vs. more than one) and the severity of the situation (less severe vs. severe) were manipulated. The self blame among the different groups were compared, when controlled for the amount of bystanders, the belief in a just world, the locus of control and the severity of the situation.

Results The results have shown that both the amount of bystanders, the belief in a just world and the locus of control have no influence on the self blame of victims. The interaction between the locus of control and the amount of bystanders and the main effect of the severity of the situation were both marginally significant. This could mean that they have an influence on the self blame that victims experience.

Discussion Only the severity of the situation and the interaction between the locus of control and the amount of bystanders seem to influence the self blame that victims experience. Future research has to focus on the enlargement of the variable self blame and has to make sure that a bigger group of participants will be researched.

Zelfschuld bij slachtoffers van een ongeluk

Stel u de volgende situatie eens voor: een oude vrouw valt van haar fiets en schreeuwt het uit van de pijn. Ze zit onder de schaafwonden en ze houdt haar linkerarm met een pijnlijk gezicht vast. Het is duidelijk dat ze zelf niet meer overeind kan komen. Wanneer dit in de realiteit zou gebeuren is het een logische redenering dat mensen haar snel te hulp zullen schieten. Dit is echter niet wat we in de realiteit altijd zien (Gottlieb en Schwartz, 1980). Uit onderzoek van Latané en Darley (1968) is gebleken dat mensen elkaar minder snel te hulp schieten wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn. Dit verschijnsel staat in de literatuur ook wel bekend als het bystander effect. In een onderzoek van Fischer, Greitemeyer, Pollozek & Frey (2006) is aangetoond dat de ernst van de situatie van invloed kan zijn op het hulpgedrag van mensen. Zo zijn mensen eerder geneigd om te helpen wanneer ze zien dat het om een ernstige situatie gaat, zelfs wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn. Er is op dit moment al veel bekend over het bystander effect en de ernst vanuit het perspectief van de omstanders. Dit geldt echter niet voor het perspectief van de slachtoffers. Wanneer mensen het slachtoffer worden van een ongeluk kunnen ze hier vervelende gevolgen aan overhouden. Uit een onderzoek van Bryant, Duthie en Mayou (1993) naar de psychologische gevolgen van verkeersongelukken is gebleken dat slachtoffers zoal last kunnen krijgen van angst in het verkeer, post-traumatische stress stoornissen of lichamelijke klachten. Wanneer slachtoffers van een ongeluk niet worden geholpen kan het ook zijn dat ze naast deze klachten nog zelfschuld gaan ervaren. Dit houdt in dat slachtoffers zich schuldig kunnen voelen over de situatie waarin ze beland zijn. Er is op dit moment echter nog maar weinig bekend over de zelfschuld die slachtoffers ervaren. Het huidige onderzoek is er dan ook op gericht om te kijken naar de zelfschuld die slachtoffers van een ongeluk ervaren wanneer ze niet worden geholpen door omstanders in een ernstige of minder ernstige situatie.

Theoretisch kader

Bystander effect

Om te onderzoeken of het bystander effect van invloed is op de zelfschuld die slachtoffers ervaren zal eerst gekeken worden wat het bystander effect precies is. Het bystander effect, ook wel het passief toeschouwerseffect genoemd, wordt door Latané et al. (1968) omschreven als de neiging om minder snel hulp te bieden wanneer er meer personen aanwezig zijn. Het toeschouwerseffect kan in een aantal diverse situaties voorkomen. Een van de voorbeelden is het stelen van boeken (Howard en Crano, 1974). Hier nam de interventie van omstanders af

naarmate de groep omstanders groter werd. Een ander voorbeeld is een kamer die vol met rook komt te staan, waar een enkel persoon sneller actie onderneemt dan een groep (Latané et al., 1968). Daarnaast komt het passieve toeschouwerseffect ook voor bij pesten (Machackova, Dedkova, & Mezulanikova, 2015). Er is gebleken dat de adolescenten die online waren het slachtoffer meer steunden als ze alleen waren, terwijl de steun afnam bij meerdere adolescenten. Het passieve toeschouwerseffect hoeft echter niet alleen in noodgevallen of bij criminaliteit voor te komen. Het komt ook voor in alledaagse situaties zoals het laten vallen van potloden of muntjes in een lift (Latané en Dabbs, 1975) of het helpen bij een lekke band (Hurley en Allen, 1974).

Het passief toeschouwerseffect ontstaat door drie verschillende psychologische processen. Het eerste proces ontstaat wanneer er meer dan één omstander aanwezig is die in staat is om te helpen. In deze situatie bestaat er een gespreide verantwoordelijkheid, die ook wel '*diffusion of responsibility*' wordt genoemd. Hierdoor ontstaat er verwarring onder de omstanders, waardoor geen van de omstanders het slachtoffer te hulp schiet. Wanneer er maar één omstander aanwezig is, ligt deze verantwoordelijkheid volledig bij hem of haar, waardoor het moeilijker is om niets te doen. Volgens Martin en North (2015) hoeft er geen interactie plaats te vinden tussen de omstanders en het slachtoffer, maar ontstaat de gespreide verantwoordelijkheid al bij de aanwezigheid van omstanders.

Ten tweede zijn mensen bang voor de reactie van omstanders wanneer ze actie zullen ondernemen om het slachtoffer te helpen. Hier gaat het erom dat mensen die het slachtoffer wel helpen het idee hebben bekeken te worden door mede omstanders die dit gedrag afkeuren. De negatieve reacties van omstanders kunnen voor mensen die het slachtoffer willen helpen een reden zijn om hiervan af te zien. Dit wordt ook wel '*evaluation apprehension*' genoemd (Fischer et al., 2011).

Ten derde baseren mensen hun interpretatie van een situatie op de reactie van de mensen om hen heen. Dit wordt ook wel '*pluralistic ignorance*' genoemd (Fischer et al., 2011). Rendsvig (2014) beschrijft pluralistic ignorance als het verschijnsel waarin iemand gelooft dat alle anderen volgens een bepaalde norm leven en daarom niet reageren op een slachtoffer. Echter leeft niemand van deze personen volgens een norm, waardoor dit geloof niet gegrond is. Voor het slachtoffer kunnen deze drie processen erg vervelend zijn. Zo kunnen slachtoffers denken dat de situatie zijn eigen schuld is, omdat geen van de omstanders helpt of reageert. Er zijn meerdere redenen waarom mensen niet reageren in situaties waarin dit wel nodig is. De eerste reden is sociale inhibitie, waarbij iemand door de aanwezigheid van anderen wordt geremd in zijn handelingen. De andere reden is dat er twijfel kan bestaan

over de situatie. Mensen willen een slachtoffer niet te hulp schieten als ze niet zeker weten of het wel nodig is om hulp te verlenen. Daarom lijkt er een onderscheid te bestaan in situaties waar pluralistic ignorance voorkomt. In situaties waarin er geen nood is, zoals het laten vallen van muntjes (Latané et al., 1975) lijkt het niet handelen van mensen veroorzaakt te worden door sociale inhibitie, terwijl in situaties waar een slachtoffer in gevaar is niet handelen wordt veroorzaakt door twijfel over de ernst van de situatie.

Het interpreteren van de situatie is dus erg belangrijk. Het hulpgedrag van mensen kan ook bekeken worden aan de hand van het vijf stappen model voor pro-sociaal gedrag van Latané en Darley (1970). Voordat iemand geholpen wordt, moet de gebeurtenis waargenomen worden, de situatie worden geïnterpreteerd als een noodgeval, iemand verantwoordelijkheid nemen om hulp te bieden, iemand beslissen om de persoon te helpen en ten slotte daadwerkelijk hulp bieden. Wanneer iemand geen verantwoordelijkheid neemt, ontstaat er 'diffusion of responsibility' en zal geen van de omstanders het slachtoffer helpen.

Ernst

Naast het aantal omstanders lijkt ook de ernst van de situatie van invloed te zijn op de hulp die mensen al dan niet bieden aan een slachtoffer. Fischer et al.(2011) controleerde in zijn onderzoek of het bystander effect ook voorkwam wanneer omstanders doorhadden dat het om een ernstige situatie ging. Uit de resultaten is gebleken dat het bystander effect afneemt naarmate de situatie ernstiger is, terwijl het bystander effect toenam in de situatie die minder ernstig was. Dit verschijnsel wordt verklaard door het kosten-baten model. De omstanders moeten voor zichzelf afwegen welke kosten zwaarder wegen: het helpen of het niet helpen. Wanneer de situatie ernstiger wordt, blijkt dat veel omstanders de kosten van het niet helpen, en dus pijn voor het slachtoffer, zwaarder vinden wegen dan de kosten van het helpen. Toch kunnen mensen ook twijfelen bij het helpen van een slachtoffer, wanneer de situatie voor hen niet duidelijk is. De twijfel over de ernst van de situatie onder omstanders kwam ook naar voren in een onderzoek van Piliavin en Piliavin (1972) in een metro. In de eerste conditie zakte het slachtoffer in elkaar in de metro en kwam er bloed uit zijn of haar mond, terwijl in de tweede conditie het slachtoffer enkel in elkaar zakte. Hier bleek dat het bloederige slachtoffer duidelijk minder en minder snel hulp kreeg aangeboden dan het niet-bloederige slachtoffer. In de conditie waar het niet-bloederige slachtoffer in elkaar zakte interpreteerden de omstanders de situatie duidelijk als een geval waarin ze moesten helpen, terwijl het bloed in de andere conditie juist zorgde voor onduidelijkheid over de ernst van de situatie.

Slachtoffer- en zelfschuld

Wanneer omstanders op het punt staan om een slachtoffer te helpen, maken ze dus een afweging van de situatie. Zo bedenken ze wat er is gebeurd en wie de schuldige en het slachtoffer is. Deze interpretatie wordt daarnaast door omstanders ook gemaakt over het slachtoffer. Omstanders kunnen gaan nadenken of het slachtoffer iets aan de situatie had kunnen doen en of deze hulp nodig heeft en verdient. Hier kan uit voortvloeien dat omstanders slachtoffers de schuld geven van hetgeen hem of haar overkomen is. Dit verschijnsel wordt ‘*victim blaming*’ genoemd.

Over het toekennen van schuld aan het slachtoffer door omstanders is al veel literatuur bekend (Adams-Price, Dalton en Sumrall, 2004). Er is echter nog weinig informatie over het toekennen van schuld door de slachtoffers aan zichzelf. Wel is bekend dat in een onderzoek van Bulman en Wortman (1977), waarin verlamde slachtoffers van auto-ongelukken, schietpartijen of vallen werden ondervraagd in hoeverre ze het ongeluk hun eigen schuld vonden en hoe ze ermee omgingen. Uit de resultaten is gebleken dat er een verband bestaat tussen de schuld die de slachtoffers zichzelf geven en hoe goed ze met het ongeluk konden omgaan. Zo gaven de slachtoffers die slecht met het ongeluk konden omgaan anderen vaker de schuld van het ongeluk. Daarnaast gaven de slachtoffers die ervaren dat ze het ongeluk hadden kunnen voorkomen zichzelf vaker de schuld van het ongeluk. Uit een onderzoek naar slachtoffers van pesten (Salmivalli, 2009) is ook gebleken dat het slachtoffer zichzelf meer de schuld geeft van het pesten wanneer hij het enige slachtoffer is. Wanneer anderen niet ook gepest worden, bedenken ze voor zichzelf dat de reden voor het pesten dan wel bij henzelf moet liggen.

Just World Theory

Het verschijnsel *victim blaming* kan verklaard worden met de Just World Theory (Lerner, 1980), waarin rechtvaardigheid een grote rol speelt. Mensen die in de Just World Theory geloven, gaan ervan uit dat mensen krijgen wat ze verdienen. Wanneer mensen iets overkomt dat ze niet verdienen ontstaat er cognitieve dissonantie en stress, die ze proberen te verminderen door hun eigen opvattingen aan te passen en het slachtoffer de schuld te geven (van Koppen, Merckelbach, Jelicic & Keijser, 2010). Volgens Stromwall, Alfredsson & Landstromm (2012) wordt *victim blaming* verklaard door het idee dat er geen onschuldige slachtoffers bestaan, maar dat ieder verdient wat hem toekomt. Vaak betreft dit gebeurtenissen die iedereen kunnen overkomen en waar men geen macht over heeft. Door te zeggen dat ieder overkomt wat hij verdient beschermen ze zichzelf tegen een vervelende

gebeurtenis. Zo kwam ook uit hun onderzoek dat mensen die in de Just World Theory geloven, het slachtoffer vaker de schuld geven dan de dader. Wanneer wordt gekeken naar de positie van het slachtoffer, kan zelfschuld ook verklaard worden door de Just World Theory. Als het slachtoffer gelooft in een rechtvaardige wereld, waarin mensen krijgen wat hen toekomt, kan deze gaan geloven dat dit de situatie is die hij verdiend heeft. In het huidige onderzoek zal dan ook gekeken worden of mensen die in de Just World Theory geloven het slachtoffer inderdaad vaker de schuld geven dan mensen die niet in de Just World Theory geloven.

Locus of Control

Naast de Just World Theory kan victim blaming in situaties waar het toeschouwerseffect voorkomt ook bekeken worden door de locus of control: de mate van controle die mensen over situaties ervaren. De locus of control is een onderdeel van de Social Learning Theory van Rotter (1954). Deze theorie stelt dat mensen een causale relatie ervaren tussen hun eigen gedrag en de gevolgen die dit gedrag heeft. Er zijn echter twee soorten controle die mensen kunnen ervaren. Zo zijn er mensen die denken dat de gevolgen die ze ervaren na een bepaalde gedraging door henzelf komen. Dit soort mensen hebben een interne locus of control en denken dat ze veel controle hebben over situaties. Daarnaast zijn er ook mensen die denken dat de gevolgen van een bepaalde gedraging buiten hun macht liggen. Zij schrijven de gevolgen toe aan de omstandigheden van de situatie of het lot. Dit soort mensen hebben een externe locus of control (Rotter, 1966).

Wanneer wordt gekeken naar de positie van het slachtoffer, kan door de locus of control geprobeerd worden om de zelfschuld van het slachtoffer te verklaren. Uit de literatuur is al gebleken dat mensen met een externe locus of control geen controle voelen over die situaties waarin ze terecht komen. Daarom wordt in het huidige onderzoek gekeken of het slachtoffer met een externe locus of control geen of weinig zelfschuld ervaart. Daarnaast is gebleken dat mensen met een interne locus of control wel controle ervaren over de gebeurtenissen die ze meemaken. Daarom zou het slachtoffer met een interne locus of control meer zelfschuld moeten ervaren.

Hypotheses

Om slachtoffers goed te kunnen steunen na een vervelende situatie is het belangrijk om onderzoek te doen naar de schuld die slachtoffers zichzelf toekennen in een situatie waarin het passieve toeschouwerseffect is voorgekomen. Uit de literatuur is al gebleken dat een passief

toeschouwerseffect voorkomt naarmate er meer omstanders aanwezig zijn. Dit heeft te maken met de processen *diffusion of responsibility*, *pluralistic ignorance* en *'evaluation apprehension'*. Omdat er nog geen onderzoek gedaan is naar de zelfschuld die slachtoffers zichzelf toekennen na een ongeluk wordt het volgende verwacht. Wanneer er maar één omstander aanwezig is die geen actie onderneemt hoeft het slachtoffer geen schuld bij zichzelf neer te leggen omdat er veel redenen kunnen zijn waarom de omstander niet helpt. Zo zou hij bijvoorbeeld het slachtoffer niet gezien of gehoord kunnen hebben. Echter, wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn die niets doen, kan het zijn dat het slachtoffer zichzelf wel de schuld gaat geven. Dit kan verklaard worden door het feit dat de andere omstanders duidelijk op de hoogte zijn van de situatie, maar niet ingrijpen. Het slachtoffer kan dan denken dat het aan hem of haarzelf ligt. Daarom wordt verwacht dat het gevoel van zelfschuld van het slachtoffer groter is naarmate er meerdere omstanders aanwezig zijn die geen actie ondernemen. De eerste hypothese luidt dan als volgt:

H1a: Slachtoffers ervaren een hogere zelfschuld wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn, dan wanneer er maar één omstander aanwezig is.

Daarnaast is ook al gebleken dat mensen die geloven in een rechtvaardige wereld, het slachtoffer sneller de schuld geven van hun eigen situatie. Het slachtoffer kan ook zelfschuld ervaren wanneer deze zelf gelooft in een rechtvaardige wereld. Daarom wordt verwacht dat het slachtoffer dat gelooft in een rechtvaardige wereld meer zelfschuld ervaart wanneer deze niet wordt geholpen als er meerdere omstanders aanwezig zijn. Hieruit volgt de tweede hypothese:

H1b: Er bestaat een interactie tussen het aantal omstanders en een hoger vertrouwen in een rechtvaardige wereld die zal resulteren in een hogere zelfschuld bij meerdere omstanders en een hoger vertrouwen in een rechtvaardige wereld, dan wanneer er maar één omstander aanwezig is.

Verder is er aangetoond dat mensen een interne of externe locus of control kunnen hebben, die verschilt in de mate van controle die mensen voelen over de situatie. Omdat de ene persoon meer controle voelt over de situatie dan de ander, wordt verwacht dat er ook een verschil is in de zelfschuld die wordt ervaren. Daarom wordt bij deze hypothese verwacht dat

er een interactie is tussen het aantal omstanders en de locus of control op de zelfschuld die de slachtoffers ervaren.

H2: Er bestaat een interactie tussen het aantal omstanders en de externe locus of control, die resulteert in een hogere zelfschuld wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn en de score voor de externe locus of control laag is, dan wanneer er maar één omstander aanwezig is.

Ten slotte is er gebleken dat omstanders minder last hadden van het toeschouwerseffect wanneer ze duidelijk konden zien dat het om een noodgeval ging. Hierbij maken ze een afweging van de kosten en baten die het helpen hen zal opleveren. Vaak vinden omstanders het schuldgevoel dat ze zullen ervaren wanneer ze het slachtoffer niet helpen in een ernstige situatie zwaarder wegen dan de eventuele gevaarlijke of moeilijke gevolgen die het helpen voor henzelf kunnen hebben. Als het slachtoffer niet geholpen wordt zal het slachtoffer kunnen denken dat de omstanders zich niet schuldig zullen voelen als ze niet helpen of dat de moeilijke of gevaarlijke gevolgen voor de omstanders hierin zwaarder wegen. Wanneer omstanders dus niet geneigd zijn om te helpen kan het slachtoffer gaan denken dat de oorzaak hiervan bij zichzelf moet liggen. Daarom wordt verwacht dat het slachtoffer meer zelfschuld ervaart als er meerder omstanders zijn die niet helpen en de ernst van de situatie duidelijk is. De laatste hypothese is daarom als volgt opgesteld:

H3: Er bestaat een interactie tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie, die resulteert in een hogere zelfschuld wanneer er meer omstanders zijn en de situatie ernstig is, dan wanneer er maar een omstander is.

Huidige onderzoek

Samenvattend kan gezegd worden dat er in dit onderzoek wordt gekeken of de manipulatie van het aantal omstanders en de ernst van de situatie zorgt voor een hogere zelfschuld bij slachtoffers van een ongeluk. Hierbij wordt de aandacht gericht op het verschil tussen de condities: één vs. meerdere omstanders en niet-ernstige vs. ernstige situaties.

Methode

Participanten en design

Aan het onderzoek namen 152 mensen deel. Echter waren niet alle vragenlijsten bruikbaar door het niet volledig invullen. Deze participanten bleven nog wel opgenomen in het onderzoek om zo veel mogelijk bruikbare data te behouden. Dit maakte dat er nog 80 bruikbare participanten overbleven (65 vrouwen en 15 mannen; $M = 26,6$ en $SD = 12,1$). Deze werden random toegewezen aan een van de vier condities van het 2x2 design, die allemaal gelijk verdeeld waren (ernst: niet ernstig vs. ernstig) (omstanders: veel vs. weinig).

Procedure en materialen

De participanten begonnen aan het onderzoek door middel van een Qualtrics-link naar een vragenlijst. Hiervoor moesten ze plaatsnemen achter een computer, laptop of ander elektronisch apparaat met internetverbinding. Als eerste lazen ze de introductietekst die hen inlichtte over het doel van het onderzoek en moesten ze toestemming geven voor deelname aan het onderzoek. Hierbij werd benadrukt dat alle informatie vertrouwelijk werd behandeld en de participanten op ieder moment konden stoppen met het onderzoek. Wanneer ze hiermee akkoord gingen, begonnen ze aan het onderzoek. Als eerst werd een vragenlijst ingevuld om de locus of control en het Just World Belief van de deelnemers te bepalen. Vervolgens kregen de participanten een vignet te lezen waar ze zich in moesten inleven. De deelnemers mochten dit vignet zo vaak lezen als ze wilden. Een vignet is een korte beschrijvende tekst over de situatie die de participant zich moest voorstellen.

Vignet

In dit vignet kregen de participanten te lezen dat ze op vakantie waren in Nederland en met wat vrienden hadden afgesproken op het strand. Ze moesten hier zelfstandig naartoe fietsen. Onderweg werden ze van de fiets gereden door een auto die zonder te stoppen verder reed en de slachtoffers met hun verwondingen op straat liet liggen. Er waren vier verschillende versies van het vignet, waarbij het aantal omstanders en de ernst van de situatie gemanipuleerd werden. Zo was er één fietser op straat in de conditie met maar één omstander en waren er meerdere fietsers op straat in de conditie met meerdere omstanders. Daarnaast werd de ernst gemanipuleerd door verschillende verwondingen van het slachtoffer. Zo had het slachtoffer in de minder ernstige versie van het vignet enkel wat schrammen, terwijl deze in de ernstige versie een gebroken been had. In iedere versie van het vignet kwam zowel de

manipulatie van het aantal omstanders als de ernst van de situatie voor. In geen van de condities werd het slachtoffer geholpen door de omstanders(s).

Vervolgens werd het onderzoek afgesloten met een tweede vragenlijst over de situatie die de participanten zojuist gelezen hadden. Wegens het ongemak dat de deelnemers konden ervaren door het onderzoek vond er na de vragenlijst nog een debriefing plaats. Vervolgens werden de deelnemers bedankt voor hun deelname aan het onderzoek.

In het onderzoek werd gebruik gemaakt van een aantal vragenlijsten, die in totaal uit 82 items bestonden*. Hiervan gingen 3 items over de demografische gegevens van de participant. Daarnaast bestonden er nog 6 items waarmee een manipulatiecheck werd gedaan. Alle items, behalve die over de locus of control konden beantwoord worden op een zevenpunts Likert-schaal met als uiterste antwoorden mogelijkheden: ‘helemaal mee oneens’ en ‘helemaal mee eens’. De interne consistentie van de items komt per onderdeel aan bod. De items over de locus of control waren zo opgesteld dat er gekozen moest worden tussen twee stellingen.

Just World Belief Just World Beliefs werd gemeten door 16 items. Een voorbeeld van een van deze items is: ‘Anderen krijgen over het algemeen de beloningen en straffen die zij verdienen’, $\alpha = .91$. Just World Beliefs werd ook gemeten op een continue schaal waarbij een hoge score representatief is voor het geloof in een rechtvaardige wereld.

Locus of Control Deze variabele werd gemeten door middel van 6 items, waarbij er een stelling gekozen moest worden uit twee mogelijkheden. Een voorbeeld luidt als volgt: ‘Vervelende gebeurtenissen in het leven van mensen zijn pech’ of ‘Tegenslagen zijn het resultaat van de fouten die mensen maken’. De locus of control kent een $\alpha = .76$.

Zelfschuld De variabele ‘zelfschuld’ bestond uit de volgende 2 items: ‘Ik had de situatie kunnen voorkomen’ en ‘De situatie was mijn eigen schuld’. Er bestond een positieve correlatie tussen de items $r(85) = .659, p < .001$.

Belonging Need to belong werd gemeten door de 2 items: ‘Het voelde alsof ik geaccepteerd werd door de omstanders tijdens de situatie en ‘Ik voelde me een buitenstaander tijdens de situatie’. De items hadden een matige, niet significante correlatie van $r(71) = .135, p = .263$. De items van ‘belonging’, ‘control’, ‘self-esteem’ en ‘meaningfull existence’ komen uit een gevalideerde vragenlijst van Williams (2009), waarbij de betrouwbaarheid van de gehele vragenlijst goed is. Het zou kunnen dat de items hier niet goed met elkaar correleren omdat er in de vragenlijst van Williams vier items per construct worden gebruikt.

* Om het overzicht te bewaren zijn de items die minder belangrijk waren voor de analyse te vinden in de Appendix

Control Deze variabele werd ook gemeten door 2 items met een matige samenhang $r(72) = .271, p = .02$. De gebruikte items zijn: 'Ik voelde me in controle tijdens de situatie' en 'Ik voelde me een beetje gefrustreerd tijdens de situatie'.

Self Esteem Ook deze variabele heeft een zwakke samenhang die niet significant is $r(71) = .132, p = .271$. De voorbeelditem van deze variabele zijn: 'Ik voelde me alsof ik niet bestond tijdens de situatie' en 'Ik voelde dat mijn gedrag effect had op het verloop van de situatie'.

Meaningfull Existence Ook bij deze variabele werd gekeken naar de correlatie tussen 2 items. Er bestond hier een sterke correlatie tussen de items $r(82) = .645, p < .001$: 'Ik had het gevoel dat mensen faalden mij te zien als een waardig en aardig persoon' en 'Ik voelde me enigszins ondermaats tijdens de situatie'.

Inleefvragen Er werden ook 6 vragen gesteld over het vermogen van de deelnemers om zich in te leven in de situatie. Voorbeelden hiervan zijn: 'Ik kon me goed inleven in de situatie' en 'Mijn antwoorden reflecteerden goed wat ik in de realiteit zou voelen'. Aan het gemiddelde van de participanten over alle vragen is te zien dat ze zich redelijk konden inleven $M = 4.08$ en $SD = .81$. Deze variabele had een $\alpha = .70$.

Manipulatie check Ten slotte gaan de laatste 2 items over het controleren van de deelnemers. Deze items waren: 'Hoeveel omstanders waren er, exclusief de dader en jezelf?' en 'Welke verwondingen had het slachtoffer?'. De goede antwoorden op deze vraag verschilden per conditie. Door deze vragen te analyseren is gebleken dat de participanten het vignet goed gelezen hebben. Zo gaven 42 participanten aan dat het slachtoffer schrammen had, terwijl 33 mensen aangaven dat het slachtoffer een gebroken been had. De rest van de participanten beantwoordde deze vraag niet goed. De correlatie tussen deze twee items was echter niet erg hoog $r(80) = -.45, p = .691$. Deze negatieve correlatie kan verklaard worden doordat de items niet gemaakt zijn om hetzelfde construct te meten, maar om te controleren of de participanten de situatie goed en aandachtig gelezen hadden.

Over het algemeen is de betrouwbaarheid van de constructen laag omdat veel constructen maar door 3 à 4 items gemeten worden. Hierdoor kan de betrouwbaarheid nooit hoog zijn, omdat er te weinig items zijn. De totale betrouwbaarheid van de vragenlijst kent een $\alpha = .54$.

Resultaten

In de analyse werden voor het 2x2 design verschillende ANOVA's uitgevoerd om te kijken welke effecten de condities 'omstanders' (één omstander werd gecodeerd als 0, meerdere omstanders werd gecodeerd als 1) en 'ernst' (een minder ernstige situatie werd gecodeerd als 0, een ernstige situatie werd gecodeerd als 1) hadden op de zelfschuld van slachtoffers. Ook werden er twee ANCOVA's uitgevoerd met het Just World Belief en de locus of control als covariaat.

Zelfschuld en Ernst

De eerste hypothese veronderstelde dat: *'Slachtoffers ervaren een hogere zelfschuld wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn, dan wanneer er maar één omstander aanwezig is'*. Er werd een ANOVA gedaan om het hoofd- en interactie-effect van omstanders (één omstander werd gecodeerd als 0, meerder omstanders werden gecodeerd als 1) en ernst (een minder ernstige situatie werd gecodeerd als 0, een ernstige situatie werd gecodeerd als 1) te meten op zelfschuld die slachtoffers ervaren. Hierbij was zelfschuld de afhankelijke variabele en waren omstanders en ernst de onafhankelijke variabelen. Tegen verwachting van de hypothese in, is gebleken dat er geen significant hoofdeffect bestaat voor het aantal omstanders dat aanwezig is $F(1,54) = 1.216, p = .275, \eta^2 = .021$. Met deze resultaten kan niet bevestigd worden dat slachtoffers een hogere zelfschuld ervaren wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn dan wanneer er maar één omstander aanwezig is.

Met dezelfde ANOVA kon ook de laatste hypothese getest worden. Hierbij werd onderzocht of *'Er een interactie bestaat tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie, die resulteert in een hogere zelfschuld wanneer er meer omstanders zijn en de situatie ernstig is, dan wanneer er maar een omstander is'*. Uit de resultaten is gebleken dat het interactie-effect van ernst x omstanders niet significant $F(1,54) = .394, p = .533, \eta^2 = .007$ is. Er werd echter wel een marginaal significant effect voor de ernst van de situatie $F(1,54) = 3.675, p = .061, \eta^2 = .062$ ontdekt. Hierbij heeft de conditie met een minder ernstige situatie een lager gemiddelde; $M = 2.41$ en $SD = .25$, terwijl bij de conditie met een duidelijk ernstige situatie het gemiddelde hoger ligt; $M = 3.08$ en $SD = .24$. De standaarddeviaties zijn hierbij erg klein en liggen ook dicht bij elkaar door het feit dat de antwoorden van de respondenten geen grote spreiding vertoonden. Deze resultaten zijn ook weergegeven in Tabel 1. Naar aanleiding van deze resultaten kan niet gezegd worden dat de

interactie tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie van invloed is op de zelfschuld van slachtoffers. Er kan echter wel met voorzichtigheid gezegd worden dat de ernst van de situatie van invloed is op de zelfschuld die slachtoffers ervaren.

Tabel 1.

Gemiddeldes en standaard deviaties voor het hoofdeffect van ernst

Conditie	Minder Ernstig		Ernstig	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Één omstander	2.11	1.06	3.00	1.58
Meerdere omstanders	2.71	.99	3.17	1.55

Note. Participanten konden antwoorden tussen een schaal van 1 (helemaal mee oneens) en 7 (helemaal mee eens)

Just World Belief

Vervolgens werd gekeken of ‘*Er een interactie bestaat tussen het aantal omstanders en een hoger vertrouwen in een rechtvaardige wereld die zal resulteren in een hogere zelfschuld bij meerdere omstanders en een hoger vertrouwen in een rechtvaardige wereld, dan wanneer er maar één omstander aanwezig is*’. Er werd een ANCOVA uitgevoerd om te vast te stellen of er een significant verschil bestaat tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie die van invloed is op de zelfschuld. Er werd gecontroleerd op het geloof dat mensen hadden in een rechtvaardige wereld. Hierbij was zelfschuld wederom de afhankelijke variabele en waren omstanders en ernst de onafhankelijke variabelen. Het Just World Belief wordt gebruikt als covariaat. Uit de resultaten is gebleken dat er geen significant hoofdeffect bestaat voor het aantal omstanders $F(1,54) = 1.179$, $p = .282$, $\eta^2 < .021$, maar dat de ernst van de situatie $F(1,54) = 3.558$, $p = .065$, $\eta^2 = .062$ op de zelfschuld die slachtoffers ervaren wel marginaal significant is, als er gecontroleerd werd voor het Just World Belief $F(1,54) = .021$, $p = .885$, $\eta^2 < .001$. Ook de interactie tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie is niet significant wanneer het Just World Belief als covariaat wordt genomen $F(1,54) = .405$, $p = .527$, $\eta^2 = .008$. Vervolgens werd er gekeken naar alle mogelijke interacties tussen deze variabelen. In tegenstelling tot de hypothese kwam naar voren dat de interactie tussen het aantal omstanders en het Just World Belief $F(1,50) = .574$, $p = .452$, $\eta^2 = .011$ niet significant is. Daarnaast waren ook de interacties tussen de ernst van de situatie en het Just World Belief $F(1,50) = .025$, $p = .874$, $\eta^2 = .001$ en de interactie tussen het aantal omstanders

en de ernst van de situatie niet significant $F(1,50) = 1.805, p = .185, \eta^2 = .035$. Ten slotte werd nog gekeken naar de interactie tussen alle drie de variabelen. Ook hier was geen significant interactie effect te vinden $F(1,50) = 1.568, p = .216, \eta^2 = .030$. Uit deze resultaten kan geconcludeerd worden dat ook de tweede hypothese niet bevestigd kan worden. Er bestaat geen interactie tussen het aantal omstanders en een hoger vertrouwen in een rechtvaardige wereld die zorgt voor een hogere zelfschuld.

Locus of Control

De tweede ANCOVA werd gebruikt om de derde veronderstelling te toetsen. Hierbij werd gekeken of *‘Er een interactie bestaat tussen het aantal omstanders en de externe locus of control die resulteert in een hogere zelfschuld wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn en de score voor de locus of control laag is, dan wanneer er maar één omstander aanwezig is’*. Er werd verondersteld dat een hoge score op de locus of control representatief is voor een externe locus of control. Zelfschuld werd hierbij gebruikt als afhankelijke variabele en omstanders en ernst als onafhankelijke variabelen. De locus of control werd als covariaat gebruikt. Uit de resultaten is gebleken dat er geen significant hoofdeffect bestaat voor het aantal omstanders wanneer de locus of control als covariaat wordt genomen $F(1,53) = .846, p = .362, \eta^2 = .016$. Wel is er weer een marginaal significant hoofdeffect voor de ernst van de situatie $F(1,53) = 3.654, p = .061, \eta^2 = .064$. Hoe deze gemiddelde verschillen eruit zien is te zien in Tabel 1. Daarnaast werd nog gecontroleerd op alle mogelijke interactie effecten. Als eerste werd er gekeken naar het interactie effect tussen alle drie de variabelen. Hier komt naar voren dat dit effect niet significant is $F(1,50) = .008, p = .931, \eta^2 < .001$. Ook de interactie tussen de ernst van de situatie en de locus of control is niet significant $F(1,50) = 1.294, p = .261, \eta^2 = .025$. Als derde werd het interactie effect ‘aantal omstanders x de ernst van de situatie’ bekeken $F(3,50) = 2.410, p = .078, \eta^2 = .126$. Deze lijkt marginaal significant te zijn. Om te kijken wat dit interactie-effect betekent, wordt er gekeken naar de correlaties tussen ‘omstanders’, ‘ernst’ en ‘zelfschuld’. Hierbij werd het databestand gesplitst op basis van het aantal omstanders. Wanneer wordt gekeken naar de conditie met weinig omstanders blijkt dat de correlatie hoger is $r(29) = .323, p = .088$, terwijl de correlatie in de conditie met veel omstanders lager is $r(29) = .175, p = .363$. Het gaat hier om redelijke correlaties. In overeenstemming met de hypothese was het interactie effect tussen het aantal omstanders en de locus of control ook marginaal significant $F(1,50) = 4.124, p = .048, \eta^2 = .076$. Ook dit interactie-effect werd beter bekeken, waarbij de data wederom gesplitst werd op basis van het aantal omstanders. Wanneer wordt gekeken naar de conditie met weinig omstanders blijkt dat

de correlatie positief is $r(29) = .277$, $p = .145$, terwijl de conditie met veel omstanders een negatieve correlatie heeft $r(29) = -.232$, $p = .227$. Ook hier gaat het om een redelijke correlatie. Het lijkt erop dat de interactie tussen het aantal omstanders en de locus of control en de interactie tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie van invloed is op de zelfschuld wanneer er gecontroleerd wordt voor de locus of control, maar met deze resultaten kan de hypothese nog niet bevestigd worden.

Discussie

In het huidige onderzoek werd een situatie gemanipuleerd door het aantal omstanders en de ernst van de situatie om te kijken of dit effect had op de zelfschuld die slachtoffers van een ongeluk ervaren. Aan de hand van de resultaten kan niet geconcludeerd worden dat het manipuleren van het aantal omstanders invloed heeft op de zelfschuld die slachtoffers van een ongeluk ervaren. Wel kan met voorzichtigheid gezegd worden dat de ernst van de situatie en de interactie tussen de locus of control en het aantal omstanders van invloed zijn op de zelfschuld die slachtoffers ervaren. Dit geldt ook voor de interactie tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie wanneer er gecontroleerd werd voor de locus of control.

Wanneer wordt gekeken naar de opgestelde hypothesen kan kort gezegd worden dat geen van de hypothesen aangenomen kan worden, maar dat er wel een aantal marginaal significante resultaten zijn. Zo is bijvoorbeeld gebleken dat slachtoffers geen hogere zelfschuld ervaren wanneer er meerdere omstanders aanwezig zijn, dan wanneer er maar één omstander aanwezig is. Bovendien is er noch een interactie gebleken tussen het aantal omstanders en het geloof in een rechtvaardige wereld, noch tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie. De interacties tussen het aantal omstanders en de locus of control en het aantal omstanders en de ernst van de situatie beide klein waren echter wel marginaal significant. Ook de bijbehorende correlaties tussen deze variabelen waren beide redelijk en significant. Dit zou kunnen inhouden dat ze van invloed zijn op de zelfschuld.

De resultaten komen voor het grootste gedeelte niet overeen met de beschikbare theorie. Volgens Samivalli et al. (2009) gaven slachtoffers van pesten zichzelf sneller de schuld als zij het enige slachtoffer waren. Wanneer ook andere kinderen het slachtoffer waren, kon de oorzaak van het pesten niet bij het slachtoffer zelf liggen. Dit kon echter wel zo zijn als ze het enige slachtoffer van pesterijen waren. In het huidige onderzoek ging het niet om slachtoffers van pesten, maar om slachtoffers van een ongeluk. Dit is een gebeurtenis waarbij het slachtoffer niet zorgvuldig uitgekozen wordt, maar waar ook andere omstanders het slachtoffer hadden kunnen worden. Hierdoor kan misschien verklaard worden dat er geen verschil was in de zelfschuld tussen de verschillende condities. In de toekomst zou dit onderzocht kunnen worden door de zelfschuld tussen slachtoffers van pesten en slachtoffers van een ongeluk met elkaar te vergelijken, terwijl het aantal slachtoffers wordt gemanipuleerd.

Echter, door het geloof in een rechtvaardige wereld konden mensen wel geloven dat het ongeluk hun eigen schuld was. Er is echter geen interactie gevonden tussen het aantal omstanders en een hoger geloof in een rechtvaardige wereld die zou zorgen voor een hogere zelfschuld. Het kan zo zijn dat attributie hier een rol speelt, waarbij mensen een oorzaak zoeken voor dat wat hen overkomen is. Wanneer anderen een nare gebeurtenis overkomt, vinden mensen sneller dat het de eigen schuld van die persoon is dan wanneer henzelf een nare gebeurtenis overkomt (Koppen et al., 2010). Zo kan het zijn dat ze zichzelf niet de schuld geven van het ongeluk, maar dit bijvoorbeeld op de omstanders afschuiven die geen actie ondernomen hebben. Ook zou het kunnen dat slachtoffers hier geen zelfschuld ervaren omdat ze niets fout gedaan hebben. In de toekomst zou het scenario nog aangepast kunnen worden naar een ongeluk waarbij drie fietsers naast elkaar fietsen en vervolgens aangereden worden. In dit scenario zouden ze zelf een fout maken waar ze zich schuldig om kunnen voelen.

Vervolgens ging de theorie van Rotter et al. (1966) over de locus of control. Hij stelt dat mensen een causale relatie zien tussen hun eigen gedrag en de consequenties die dit gedrag heeft, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen een interne en externe locus of control. Aangezien de resultaten hiervoor marginaal significant waren, zou het kunnen dat de interactie tussen het aantal omstanders en de locus of control van invloed is op de zelfschuld. Door meer participanten te werven in een volgend onderzoek kunnen deze resultaten wellicht significant worden. Een andere verrassende vondst was de interactie tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie wanneer er werd gecontroleerd voor de locus of control. Deze interactie zou verklaard kunnen worden door het toevoegen van de locus of control als covariaat, die enkel een externe locus of control heeft gemeten. Dit betekent dus dat als mensen een externe locus of control hebben, er meer omstanders aanwezig zijn en de situatie ernstig is, de zelfschuld van slachtoffers ook hoger is. Dit is een bijzonder resultaat, omdat mensen met een externe locus of control denken dat ze geen controle hebben over gebeurtenissen. De beide correlaties voor deze marginaal significante interactie-effecten waren redelijk, waardoor het aannemelijk is dat ze invloed hebben op de zelfschuld.

Ten slotte werd in de resultaten een marginaal significant effect gevonden voor ernst, waardoor gezegd kan worden dat de ernst van de situatie wel van invloed is op de zelfschuld. De laatste hypothese kon echter niet bevestigd worden, omdat er geen interactie werd gevonden tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie. Het zou kunnen dat slachtoffers zich schuldig voelen wanneer ze niet worden geholpen in een ernstige situatie, maar dat het aantal omstanders hier een verzwakkend effect op heeft. Ook hier zou attributie

een rol kunnen spelen (Koppen et al., 2010). Gezien het feit dat er meerdere omstanders aanwezig zijn kunnen slachtoffers de schuld van hun ongeluk afschuiven op de niet-helpende omstanders.

Een van de positieve punten van het onderzoek was dat het een exploratief onderzoek was. Er werden veel constructen gemeten, die in een volgend onderzoek nog beter onderzocht kunnen worden. Door middel van dit exploratieve onderzoek is er een goed beeld ontstaan over welke variabelen van belang zijn om de zelfschuld onder slachtoffers te kunnen meten. In de toekomst kan de vragenlijst zich op deze belangrijke variabelen toespitsen. Daarnaast was het goed om de variabelen ‘ernst’ en ‘omstanders’ experimenteel te manipuleren. Zo is er een goed beeld ontstaan welk effect deze manipulatie had op de zelfschuld van slachtoffers. Ook dit kan meegenomen worden in vervolgonderzoek.

In dit onderzoek zitten echter ook nog een aantal zwakke punten. Zo werd de variabele ‘zelfschuld’ in de huidige vragenlijst maar door twee items gemeten, omdat de totale vragenlijst anders te veel tijd in beslag zou nemen. Er is uit dit onderzoek gebleken dat zelfschuld een belangrijke variabele is die in de toekomst beter door meerdere items gemeten kan worden. Ten tweede kan genoemd worden dat veel respondenten lieten weten het gehele onderzoek lastig te vinden. Een aantal begrepen de vragenlijst zelfs slecht, waardoor sommige respondenten de vragenlijst niet voltooid hebben. Dit had weer tot gevolg dat er geen gemiddeldes konden worden berekend bij verschillende condities en verschillende variabelen, omdat hier geen data voor was. Hierdoor werd het ook moeilijker om de data goed te interpreteren en analyseren. Ten derde werd de vragenlijst vooral ingevuld door studenten. Dit maakt dat de resultaten niet representatief zijn voor de Nederlandse bevolking, omdat oudere mensen vaak kwetsbaarder zijn. Zo gaat ouderdom vaak gepaard met een verandering in het lichaam, als een afname van kracht, lenigheid, verslechtering van het zicht, en reactiesnelheid (Medicinfo, 2011). Door deze lichamelijke nadelen worden zij over het algemeen sneller geholpen dan jonge mensen. Daarom wordt verwacht dat de zelfschuld van ouderen ook hoger is wanneer zij niet geholpen worden.

Het huidige onderzoek was een eerste poging om te zien waardoor de zelfschuld van slachtoffers beïnvloed kan worden. In de toekomst lijkt het daarom goed om de focus te leggen op belangrijke constructen als zelfschuld en ernst. Deze variabelen zouden dan door middel van meerdere items gemeten kunnen worden, waardoor er een completer construct ontstaat. Ook is het aan te raden om in een vervolgonderzoek ongeveer 30 mensen per conditie te hebben (95% betrouwbaarheidsniveau), zodat er een representatiever beeld ontstaat van de zelfschuld onder slachtoffers.

Kort samengevat kan er gezegd worden dat de zelfschuld van slachtoffers van een ongeluk niet lijkt af te hangen van het aantal omstanders dat aanwezig is. Wel is gebleken dat de zelfschuld enigszins beïnvloed wordt door de ernst van de situatie. Ook lijkt de interactie van de locus of control en het aantal omstanders en de interactie tussen het aantal omstanders en de ernst van de situatie, wanneer gecontroleerd wordt voor de locus of control van invloed op de zelfschuld. Om slachtoffers goed te leren omgaan met hun zelfschuld lijkt het goed om slachtofferhulp hierop af te stemmen. Zo kunnen slachtoffers bijvoorbeeld gescreend worden op de ernst van de situatie waarin ze terecht zijn gekomen en kunnen er afgaande op hun locus of control copingstijlen aangeleerd worden om het ongeluk goed te verwerken, zodat hun zelfschuld afneemt. Want, zoals Sophocles (z.d) zei: “Zich ongelukkig te zien door eigen schuld is een groot verdriet”.

Referenties

- Adams-Price, C.E., Dalton, W.T., & Sumrall, R. (2004). Victim Blaming in Young, Middle-Aged and Older Adults: Variations on the Severity Effect. *Journal of Adult Development, Vol 11(4)*, 289-295
- Bryant, B., Duthie, R., & Mayou, R. (1993). Psychiatric Consequences of Road Traffic Accidents. *Britisch Medical Journal, Vol 307*, 647-651
- Bulman, R.J., Wortman, C.B. (1977). Attributions of Blame and Coping in the "Real World": Severe Accident Victims React to their Lot. *Journal of Personality and Social Psychology, Vol 35(5)*, 351-363
- Fischer, P., Greitemeyer, T., Kastenmüller, A., Krueger, J.I., Vogrincic, C. & Frey, D. (2011). The Bystander Effect: A Meta-Analytic Review on Bystander Intervention in Dangerous and Non-Dangerous Emergencies. *Psychological Bulletin, Vol. 137(4)*, 517-537
- Fischer, P., Greitemeyer, T., Pollozek, F., & Frey, C. (2006). The Unresponsive Bystander: Are Bystanders more Responsive in Dangerous Emergencies? *European Journal of Social Psychology, Vol 36*, 267-278
- Gottlieb, A. & Schwartz, S.H. (1980). Bystander Anonymity and Reactions to Emergencies. *Journal of Personality and Social Psychology, Vol 39(3)*, 418-430
- Howard, W., & Crano, W.D. (1974). Effects of Sex, Conversation, Location, and Size of Observer Group on Bystander Intervention in a High Risk Situation. *Sociometry, Vol 37(4)*, 491-507
- Hurley, D., & Allen, B.P. (1974). The effect of the Number of People Present in a Nonemergency Situation. *The Journal of Social Psychology, Vol 92(1)*, 27-29
- Koppen van, P.J, Merckelbach, H., Jelicic, M., & Keijser de, J.W. (2010). *Reizen met mijn Rechter: Psychologie van het Recht*. Deventer, Kluwer BV
- Latané, B., & Darley, J.M. (1968). Bystander interventions in emergencies: Diffusion of Responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology, Vol 8(4)*, 377-383
- Latané, B., & Darley, J.M. (1970). *The Unresponsive Bystander: Why doesn't he Help?* New York, Appleton-Century-Crofts
- Latané, B., & Dabbs, J.M. (1975). Sex, Group Size and Helping in Three Cities. *Sociometry, Vol 38(2)*, 180-194
- Lerner, J.M. (1980). *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion*. New York, Springer US

- Lerner, J.M., Simmons, C.H. (1966). Observer's Reaction to the "Innocent Victim": Compassion or Rejection? *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 4(2), 203-210
- Machackova, H., Dedkova, L., & Mezulanikova, K. (2015). Brief Report: The Bystander Effect in Cyberbullying Incidents. *Journal of Adolescence*, Vol 43, 96-99.
- Martin, K.K., & North, A.C. (2015). Diffusion of Responsibility on Social Networking Sites. *Computers in Human Behavior*, Vol 44, 124-131
- Medicinfo. (2011). *Levensfasen- Middelbare Leeftijd*. Geraadpleegd op 10-06-2016 van <http://www.medicinfo.nl/%7BCD2AFE9E-E9BD-49E0-882A-3BF62569D26D%7D>
- Piliavin, J.A., & Piliavin, I.M. (1972). Effect of Blood on Reactions to a Victim. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 23(3), 353-361
- Rendsvig, R.K. (2014). Pluralistic Ignorance in the Bystander Effect: Informational Dynamics of Unresponsive Witnesses in Situations Calling for Intervention. *Synthese*, Vol 191(11), 2471-2498
- Rotter, J.B. (1954). *Social Learning and Clinical Psychology*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall
- Rotter, J.B. (1966). Generalized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, Vol 80(1), 1-28
- Salmivalli, C. (2009). Bullying and the Peer Group: A Review. *Agression and Violent Behavior*, Vol 15(2), 112-120
- Stromwall, L.A., Alfredsson, H. & Landstromm, S. (2012). Rape Victims and Perpetrator Blame and the Just World Hypothesis: the Influence of Victim Gender and Age. *Journal of Sexual Agression*, Vol 19(2), 207-217
- Williams, K.D. (2009). Chapter 6 Ostracism: A Temporal Need-Threat Model. *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol 41, 275-314

Appendix A

Onderdeel 1: Constructen die in de vragenlijst zaten maar niet belangrijk genoeg waren om te vermelden in de methode.

Pluralistische onwetendheid Als derde werd naar de variabele ‘pluralistische onwetendheid’ gekeken. Deze variabele bestond uit de volgende 2 items: ‘Niemand reageerde, dus de situatie was niet ernstig’ en ‘Het was voor de omstanders duidelijk dat ik hulp nodig had’. Bij het kijken naar de correlatie tussen de items $r(87) = .056, p = .61$ blijkt dat deze erg laag is.

Gespreide verantwoordelijkheid Bij de variabele gespreide verantwoordelijkheid horen 3 items, waarvan een voorbeeld is: ‘Het was de verantwoordelijkheid van omstanders om mij te helpen’. Hierbij was $\alpha = .002$. Door het item ‘Omstanders voelden zich verantwoordelijk voor mij’ weg te laten kon de Cronbach’s Alpha op een maximale hoogte van .35 komen. Omdat deze α erg laag is werd dit item wel verwijderd.

Efficacy De efficacy kent een $\alpha = .56$. Een voorbeeld item is: ‘Als iemand had ingegrepen waren de gevolgen minder ernstig geweest’. De variabele doeltreffendheid telt in totaal 3 items.

Gedrag van de dader Deze variabele bestaat uit 2 items met een lage correlatie $r(88) = .062, p = .57$ tussen de items. De twee items zijn: ‘Het gedrag van de dader is normaal’ en ‘Het gedrag van de dader is onwenselijk’.

Persoonlijkheid van de dader Ook deze variabele bestaat uit 2 items, met als voorbeelden: ‘De dader is een vriendelijk persoon’ en ‘De dader is een vreselijk persoon’. De correlatie tussen de items is $r(88) = .432, p < .001$. Dit geeft een redelijke samenhang weer.

Schuld van de dader Bij deze variabele is de samenhang tussen de items ook redelijk $r(88) = .482, p < .001$. De 2 items die gebruikt werden zijn: ‘De dader had de situatie kunnen voorkomen’ en ‘De situatie was de schuld van de dader’.

Gedrag van de omstanders De items van de omstanders komen overeen met die van de dader, en bestaan ook uit 2 items waarvan de correlatie $r(85) = .092, p = .404$ is. Deze items zijn: ‘Het gedrag van de omstanders was normaal’ en ‘Het gedrag van de omstanders was onwenselijk’. De samenhang tussen deze twee items is zwak.

Persoonlijkheid van de omstanders Deze variabele bestond uit 3 items met $\alpha = .31$: ‘De omstanders zijn vreselijke personen’, ‘De omstanders zijn vriendelijke personen’ en ‘De omstanders waren verlegen’.

Schuld van de omstanders Deze variabele bestaat wederom uit 2 items, waarvan de correlatie $r(86) = .432, p < .001$. Dit betekent dat de samenhang tussen deze twee items redelijk goed is. Voorbeelden zijn: 'De situatie is de schuld van de omstanders' en 'De omstanders hadden de situatie kunnen voorkomen'.

Schaamte Deze variabele bestaat uit 4 items met $\alpha = .77$. Door het weglaten van het item 'Ik zal me nog lang slecht blijven voelen door deze situatie', kon de $\alpha = .81$ worden. Voorbeelden van deze variabele zijn: 'Ik schaam me voor de situatie' en 'De situatie bracht mij in verlegenheid'.

Invloed Deze variabele werd gemeten door de 2 items: 'Ik had invloed op de situatie' en 'Ik ben ervan overtuigd dat dit een eenmalige situatie was'. De samenhang tussen deze items is zwak $r(85) = .025, p = .822$.

Victim Blaming Victim blaming werd gemeten door middel van 5 items, met een $\alpha = .77$. Twee voorbeelden van de items zijn: 'De omstanders dachten dat ik de situatie had uitgelokt' en 'De omstanders gaven mij de schuld van de situatie.'

Ernst De ernst is een variabele die werd gemeten door 3 items. De variabele ernst had een $\alpha = .59$. Voorbeelditems zijn: 'Ik voelde me bedreigd toen de situatie plaatsvond' en 'Ik vond de situatie een serieuze gebeurtenis'

Onderdeel 2: De vignettes die gebruikt zijn in de vragenlijsten. Er bestaan 4 verschillende condities: één omstander en minder ernstige situatie, één omstander en ernstige situatie, meerdere omstanders en minder ernstige situatie en meerdere omstanders en ernstige situatie

Conditie 1: Het is een mooie dag in juli en je bent op vakantie in Nederland. Je besluit om lekker naar het strand te gaan. Gedurende de week heb je al wat mensen leren kennen waar je mee hebt afgesproken. Deze mensen wonen echter aan de andere kant van het stadje, waardoor jullie afspreken op het strand. Je huurt een fiets op de camping en fietst richting het strand. Na een poos gefietst te hebben, kom je op een grote straat, waarna je bijna bij de duinen bent. Het is erg rustig op straat. Dan komt er plots een auto luid claxonnerend, veel te dicht langs je heen rijden. Je schrikt en probeert je evenwicht nog te bewaren, maar het is al te laat en valt van je fiets. Je hebt een flinke klap gemaakt, maar het lijkt alsof je er goed vanaf gekomen bent. Je hebt wat schrammen op je armen en benen, maar voor de rest lijkt je ongedeerd. Je probeert op te staan, maar het doet toch nog te veel pijn. De auto die te dicht langs je heen reed is doorgereden. Wanneer je om je heen kijkt voor hulp, fietst er één persoon op de straat die niet geneigd lijkt om je te helpen.

Conditie 2: Het is een mooie dag in juli en je bent op vakantie in Nederland. Je besluit om lekker naar het strand te gaan. Gedurende de week heb je al wat mensen leren kennen waar je mee hebt afgesproken. Deze mensen wonen echter aan de andere kant van het stadje, waardoor jullie afspreken op het strand. Je huurt een fiets op de camping en fietst richting het strand. Na een poos gefietst te hebben, kom je op een grote straat, waarna je bijna bij de duinen bent. Het is erg rustig op straat. Dan komt er plots een auto luid claxonnerend, veel te dicht langs je heen rijden. Je schrikt en probeert je evenwicht nog te bewaren, maar het is al te laat en valt van je fiets. Je hebt een flinke klap gemaakt en voelt pijnscheuten in je linkerbeen. Hij lijkt wel gebroken te zijn. Je probeert op te staan, maar het doet te veel pijn en je schreeuwt het uit. De auto die te dicht langs je heen reed is doorgereden. Wanneer je om je heen kijkt voor hulp, fietst er één persoon op de straat die niet geneigd lijkt om je te helpen.

Conditie 3: Het is een mooie dag in juli en je bent op vakantie in Nederland. Je besluit om lekker naar het strand te gaan. Gedurende de week heb je al wat mensen leren kennen waar je mee hebt afgesproken. Deze mensen wonen echter aan de andere kant van het stadje,

waardoor jullie afspreken op het strand. Je huurt een fiets op de camping en fietst richting het strand. Na een poos gefietst te hebben, kom je op een grote straat, waarna je bijna bij de duinen bent. Het is erg rustig op straat. Dan komt er plots een auto luid claxonnerend, veel te dicht langs je heen rijden. Je schrikt en probeert je evenwicht nog te bewaren, maar het is al te laat en valt van je fiets. Je hebt een flinke klap gemaakt, maar het lijkt alsof je er goed vanaf gekomen bent. Je hebt wat schrammen op je armen en benen, maar voor de rest lijkt je ongedeerd. Je probeert op te staan, maar het doet toch nog te veel pijn. De auto die te dicht langs je heen reed is doorgereden. Wanneer je om je heen kijkt voor hulp, fietsen er meerdere personen op de straat die niet geneigd lijken om je te helpen

Conditie 4: Het is een mooie dag in juli en je bent op vakantie in Nederland. Je besluit om lekker naar het strand te gaan. Gedurende de week heb je al wat mensen leren kennen waar je mee hebt afgesproken. Deze mensen wonen echter aan de andere kant van het stadje, waardoor jullie afspreken op het strand. Je huurt een fiets op de camping en fietst richting het strand. Na een poos gefietst te hebben, kom je op een grote straat, waarna je bijna bij de duinen bent. Het is erg rustig op straat. Dan komt er plots een auto luid claxonnerend, veel te dicht langs je heen rijden. Je schrikt en probeert je evenwicht nog te bewaren, maar het is al te laat en valt van je fiets. Je hebt een flinke klap gemaakt en voelt pijnscheuten in je linkerbeen. Hij lijkt wel gebroken te zijn. Je probeert op te staan, maar het doet te veel pijn en je schreeuwt het uit. De auto die te dicht langs je heen reed is doorgereden. Wanneer je om je heen kijkt voor hulp, fietsen er meerdere personen op de straat die niet geneigd lijken om je te helpen.